

Waren de economisch-sociale plannen van Drees, van de Nederlandse Volksbeweging en van het kabinet-Schermerhorn verwezenlijkt, dan zou het, zo merkten wij eerder op, tot een welhaast revolutionaire wijziging in de Nederlandse verhoudingen zijn gekomen. Niets daarvan. Een jaar na de bevrijding had alleen het mijnbedrijf een nieuwe structuur gekregen en stond vast dat de Nederlandse Bank onder overheidscontrole zou komen, maar de denkbeelden ten aanzien van een planmatige opzet van de gehele economie en van een publiekrechtelijke organisatie van het bedrijfsleven met vèrgaande invloed van de vakbonden en van de overheid waren niet gerealiseerd – zij hadden, integendeel, zoveel kritiek uitgelokt dan men wel moest aannemen dat zij in hun oorspronkelijk naar voren gebrachte vorm in het geheel niet gerealiseerd zouden worden, tenzij de Partij van de Arbeid bij de algemene verkiezingen de meerderheid zou verwerven.

Achteraf gezien valt het op dat de gedachtenwisselingen over de voorstellen van minister Vos zich volledig afspeelden binnen wat men 'het normale kader' zou kunnen noemen: in de dagbladpers, in de organen van de vakcentrales en werkgeversorganisaties en in het contact tussen de regering en de volksvertegenwoordiging. Men kan evenwel niet zeggen dat de publieke opinie in beroering kwam. In de eerste twee decennia van de twintigste eeuw hadden de SDAP en het NVV soms met veel succes hun aanhang gemobiliseerd om kracht te zetten achter eisen die in het parlement onvoldoende steun hadden gevonden: de invoering van het algemeen kiesrecht en van de achturige werkdag. Massale demonstraties hadden plaatsgevonden, speciale strijdliederen waren gezongen.

Niets van dit alles deed zich in het eerste jaar na de bevrijding voor.

De vraag dringt zich op: hoe kwam dat?

Het is, menen wij, niet voldoende om er op te wijzen dat de materiële omstandigheden zoals de slechte verkeerssituatie en het papiertekort het vrijwel onmogelijk maakten om grote volksmenigten in massale demonstraties bijeen te brengen – er speelden meer factoren mee. Het vleugje revolutionair elan waarvan Troelstra in november '18 had getuigd, was in diezelfde maand nog uitgedoofd. Nadien, in de jaren '20, had het optreden van communisten en anarchisten bij de in de SDAP en het NVV georganiseerden de bereidheid tot buitenparlementaire actie verzwakt (de laatste manifestatie van dien aard had in '23 plaatsgevonden: de actie tegen